

Zahvaljujemo se gospođi Emily Vargas-Barón, direktorici Instituta za rekonstrukciju i međunarodnu bezbjednost kroz obrazovanje (RISE Institut), koja nam je pomogla pri izradi programa integriranih centara ranog dječijeg rasta i razvoja u Bosni i Hercegovini.

Posebno smo zahvalni gospođi Elviri Sánchez-Igual menadžerici za komunikaciju iz Svjetskog udruženja edukatora za rano djetinjstvo (AMEI-WAECE), koja je odobrila prevod ovog materijala iz projekta "Učimo živjeti zajedno u miru, od ranog djetinjstva" i njegovo korištenje u integriranim centrima ranog dječijeg rasta i razvoja za roditelje i djecu u BiH.

Prevod i štampu materijala omogućio UNICEF

MATERIJAL ZA NASTAVNIKE: AKTIVNOSTI SA DJECOM

Tolerancija je lična osobina koja se definiše kao poštovanje tuđih ideja, uvjerenja ili postupaka čak iako se oni razlikuju ili su potpuno suprotni našim. Tolerancija znači popustljivost i obzir prema drugima.

Tolerancija podrazumijeva razumijevanje i popustljivost prema drugoj osobi zbog postojećih okolnosti, nesprečavanje nekoga da radi ono što želi; ona znači prihvatanje i priznavanje različitosti i razlika.

Tolerancija je neophodna osobina za ljudsko biće koje živi u društvu pošto mora da nauči da uspostavi dobre odnose sa drugim ljudskim bićima.

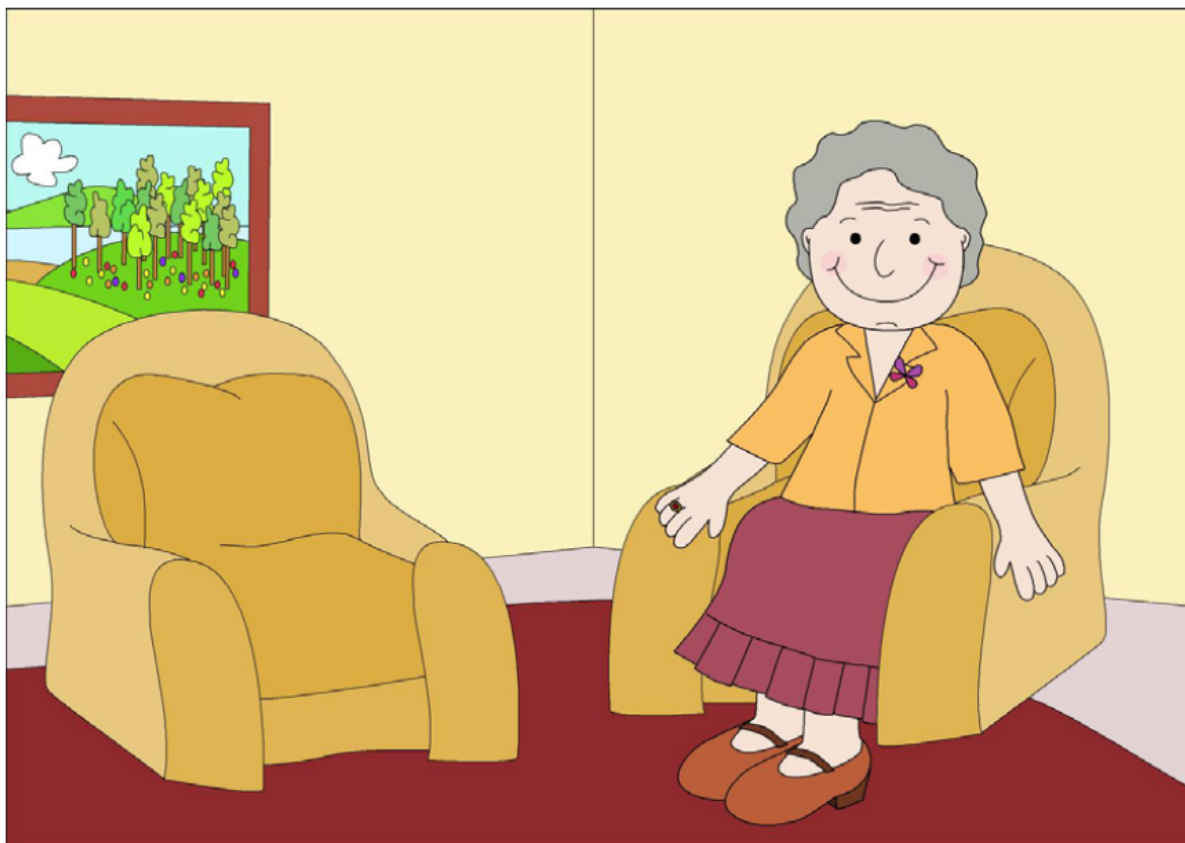
Neophodno je od malih nogu vaspitati dijete u duhu tolerancije kako bi naučilo da prihvata tuđa mišljenja i postigne dogovor sa svojim drugarima u igri ili svakodnevnim aktivnostima. Na taj način će se bolje integrisati u grupu u tom uzrastu i u budućnosti.

Dijete se ne rađa tolerantno i prirodno je da misli da se sve vrti oko njega i da svako mora da se složi s njim. Stoga je neophodno da vaspitni proces uključi rad na socijalizaciji od najranijeg uzrasta.

Jedna od najvažnijih osobina za dostizanje kulture mira je svakako tolerancija zato što ona podrazumijeva prihvatanje tuđeg mišljenja, drugih ljudi, mjesta, regiona ili zemalja. Nemoguće je živjeti u miru bez tolerantne atmosfere u društvenim odnosima.

Stoga je neophodno raditi na toleranciji kroz razne aktivnosti i igre u vrtiću kako bi se djeci pomoglo da mirno žive jedni pored drugih i prihvataju različitosti i međusobne razlike.

Aktivnost br. 1 "Bakine priče"

Kratak pregled aktivnosti:

U prvom dijelu aktivnosti vaspitač(ica) priča kratku priču. U drugom dijelu vaspitač(ica) vodi razgovor sa djecom, a na kraju, u trećem dijelu, djeca prave poklone za svoje bake.

Ciljevi:

- Upoznati djecu sa tolerantnim ponašanjem.
- Pobuditi kod djece jednostavne emocije u pogledu prihvatanja drugih.

Procedure:

- Priča
- Pitanja i odgovori
- Praktične radnje

Potrebni materijal:

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Kolaž papir, karton, naljepnice, šarene trake, školjke, stabljike biljaka, suvo lišće, cvijeće i sjemenke.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) djeci priča priču "Moja baka".

Jednom prilikom razgovaralo je dvoje djece. Jedno dijete reče drugome: "Moja baka mi uvijek priča priče, o stvarima koje su se desile njoj i stvarima koje su se desile drugim ljudima. Moja baka zna jako puno, kaže da se naživjela i da je vidjela mnogo stvari! Jednog dana me pozvala da mi nešto kaže."

"Rekla mi je da postoje ljudi koji poštuju tuđe mišljenje, način na koji drugi ljudi rade i obavljaju stvari i njihove odluke iako se ne slažu s njima ili ne razmišljaju na isti način kao oni. Takve ljude nazivamo tolerantnima, da, tolerantnima, tako moja baka kaže da se zovu. A pošto u životu imamo mnogo nesporazuma, a samo nekoliko prijatelja, moramo naučiti da ih prihvatimo takvima kakvi jesu i da prihvatimo način razmišljanja drugih ljudi."

"Stvarno? Čuj, ovo je jako komplikovano. Molim te, objasni mi."

"Ovako. Moja baka kaže da ako nismo tolerantni, bićemo kao pas i mačka koji se stalno svađaju. I onda mi je juče odrecitovala, stvarno jest, jer ona mi često recituje veoma lijepe pjesme, jednu pjesmu:

Bez zaprepaštenja
Slušao sam glasnu prepirku
Između mačke i psa
Oko jedne slasne palačinke

"Bako, zašto se psi i mačke stalno tuku?" upitao sam je.

"Zato što su netolerantni jedno prema drugom", odgovorila mi je.

"Šta to znači?" upitao sam ponovo.

"To znači da ne prihvataju da onaj drugi radi što želi", odgovorila mi je. "Kao što sam ti već rekla, tolerancija je lična osobina koja podrazumijeva poštovanje tuđih mišljenja, ideja, uvjerenja i postupaka čak iako se razlikuju od naših."

"A mačke i psi su netolerantni jedni prema drugima, jel' tako?"

I baka mi reče: "Tako je. Nikad nemoj biti netolerantan prema svojim prijateljima jer ako budeš netolerantan, nećeš ni imati prijatelje i bićeš kao pas ili mačka koji nikad ne mogu da se sprijatelje."

Drugi dio

Na osnovu ideja iznesenih u priči, vaspitač(ica) će s djecom razgovarati o toleranciji:

"Objasnite mi: Kako se ponašaju tolerantni ljudi?"

Šta znači biti tolerantan?

Da li je dobro ili loše biti tolerantan?

Da li treba da budemo tolerantni stalno ili samo u nekim prilikama?

Nakon što djeca odgovore na pitanja, vaspitač(ica) će rezimirati ovu temu na sljedeći način:

"Tolerisati znači poštovati tuđe mišljenje, čak iako se s njim ne slažete, npr. kada se igrate morate postići dogovor sa drugom djecom i ako oni postavljaju pravila igre, a vi ih se ne pridržavate, onda će oni pomisliti da ste netolerantni zato što niste poštovali njihova pravila i način igre."

"Kada idete u šetnju i većina djece odluči da posjete mjesto koje se vama ne sviđa, morate biti tolerantni i slušati mišljenje drugih ili na kraju nećete ni ići u šetnju. Isto se dešava i u porodici – ako u porodici postoji netolerantna osoba, onda će uvijek dolaziti do prepirki oko toga gdje će se ići za vikend ili na ljetovanje i slično."

"Tolerancija je jedna od najljepših ljudskih osobina i ona predstavlja temelj mira. Uvijek možete pronaći toleranciju za druge ljude, bez obzira na njihovu boju kože, jezik kojim govore, pol, vjeru ili kulturu."

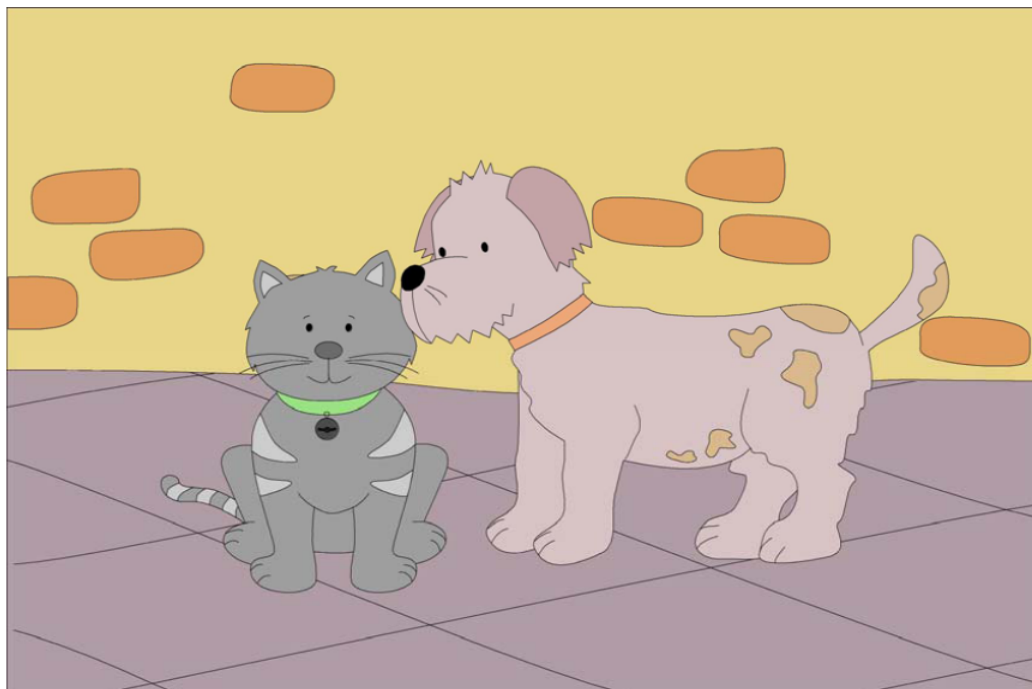
Treći dio

Nakon toga, vaspitač(ica) kaže da su bake gotovo uvijek tolerantne osobe zato što su dugo živjele, imaju mnogo iskustva i znaju kako treba da se ponašaju prema svojim prijateljima. Zbog toga će djeca sada napraviti poklone za svoje bake.

Ovi pokloni mogu da se naprave od prirodnih materijala. Vaspitač(ica) pokazuje djeci neke primjere kako bi im dala ideju šta mogu da naprave.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
U svojim odgovorima pokazuju elementarno razumijevanje tolerantnog ponašanja.			
Bila im je potrebna pomoć da razumiju kako se ponašaju tolerantni ljudi.			
Bili su zainteresovani da saznaju nešto više o tolerantnim ljudima.			
Izjasnili su se da su protiv netolerantnog ponašanja.			
Povezali su poklon za svoje bake sa tolerancijom.			

Aktivnost br. 2 "Šta je pas rekao mački"

Kratak pregled aktivnosti:

Ova aktivnost se sastoji od razgovora između lutke Solomona i djece o toleranciji. Nakon toga, djeca pjevaju i plešu. Na kraju, ponovo odgovaraju na neka od prethodnih pitanja.

Ciljevi:

- Objasniti djeci da pas i mačka ne mogu da budu prijatelji zbog netrpeljivosti.

Procedure:

- Priča
- Igra
- Pjesma i ples

Potrebni materijal:

Lutka Solomon.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) pokazuje lutku Solomona, koji je upravo stigao u učionicu. Solomon, kao uvijek, pozdravlja djecu:

"Dobro jutro, prijatelji! Ja sam najmudriji od svih mudraca i zbog toga me zovu Solomon. Da li sam vam nedostajao? Pa, evo me ponovo, ovaj put da razgovaramo o toleranciji."

"Jednog dana pas je želio da se sprijatelji s mačkom i šapnuo joj je nešto na uvo. Šta je pas rekao mački? Pa, prijatelji moji, pogodite. Pozivam vas na igru."

"Zatim pas reče mački: "Čuj, svi kažu kako se ne slažemo baš najbolje. Pokažimo im da to nije tako, pretvarajmo se da smo dobri prijatelji. Predlažem sljedeća pravila igre: ja ću ti na uvo šapnuti jednu tajnu, a ti reci "da" i tako ćemo početi igru."

"Ali, šta se desilo? Kad joj je pas rekao prvu tajnu, mačka se odmah nakostriješila".

"Šta je pas rekao mački? Zna li zašto je došlo do netrpeljivosti između mačke i psa? Pas je mački rekao: mačka ima tri noge, a mačka mu reče: lažeš, ima četiri, i mačka nije htjela da toleriše psa čak ni u igri."

"Jeste li vidjeli, prijatelji? Mačka nije htjela tolerisati psa jer iako je tačno da mačka ima četiri noge, pas se samo igrao, to je bilo njegovo pravilo igre."

Solomon se zatim pozdravlja sa djecom i odlazi kako bi djeca mogla nastaviti aktivnost.

Drugi dio

Vaspitač(ica) zatim predlaže da djeca otpjevaju poznatu pjesmu i da zaplešu.

Djeca će stati jedno pored drugoga, uhvatiti se oko struka te pjevati i plesati u učionici:

Mačka ima noge tri
To nije tačno, ima četiri

Ustajem rano
I obuvam cipele
I obuvam cipele

Mačka ima noge tri
To nije tačno, ima četiri

Ustajem rano
I obuvam cipele
I obuvam cipele

Treći dio

U neformalnom razgovoru, vaspitač(ica) i djeca raspravljaju o onome što im je Solomon ispričao o toleranciji. Vaspitač(ica) može podstaći razgovor uz pomoć sljedećih pitanja:

Zašto za mačku kažemo da je bila netolerantna?

Mislite li da je pas dobro postupio?

Kako je mačka još mogla da postupi?

Ko vam se više sviđa u priči, pas ili mačka?

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Shvatili su poruku priče.			
Bila im je potrebna pomoć da shvate poruku priče.			
Podržali su ponašanje psa iz priče.			
Misle da je mačka možda bila u pravu što je tako reagovala.			
Ispoljili su tolerantno ponašanje.			

Aktivnost br. 3 "Igrajmo se"

Kratak pregled aktivnosti:

Ovo je igra pokreta koja se zove "Pas i mačka".

Ciljevi:

- Razviti kod djece motoričke vještine kroz igru pokreta na temu tolerancije.

Procedure:

- Igra
- Motoričke radnje

Potrebni materijal:

Stolice, konopac, sto, meso i riba napravljeni od papir-mašea.

Razvoj aktivnosti:

Vaspitač(ica) će objasniti igru i pravila igre.

Razvoj igre:

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Djeca su mačići koji žive u kućicama (stolice postavljene na razmaku od 60 cm i povezane konopcem na visini od oko 50 cm).

Ispred kućica nalazi se ostava (stolić na kome se nalaze komadi mesa i ribe napravljeni od papir mašea). S jedne strane ostave stoji pas (kojeg glumi vaspitač(ica)).

Dolazi pas i poziva ih na igru; pas kaže djeci da želi da im bude prijatelj i da podijeli sa njima hranu iz ostave. Objašnjava im da igra ima samo jedno pravilo:

Mačići mogu da dođu do ostave putem koji je pas odabrao za svoje prijatelje (vaspitač(ica) im pokazuje na podu nacrtanu liniju sa strelicom).

Ali pošto se mačići ne slažu pošto im je taj put malo predugačak, oni ne rade onako kako im je pas rekao, nego ulaze u ostavu sa svih strana i nastaje pometnja. Pas trči za mačićima, a oni trče dok se ne uspiju sakriti u svoje kućice prolaskom ispod konopca.

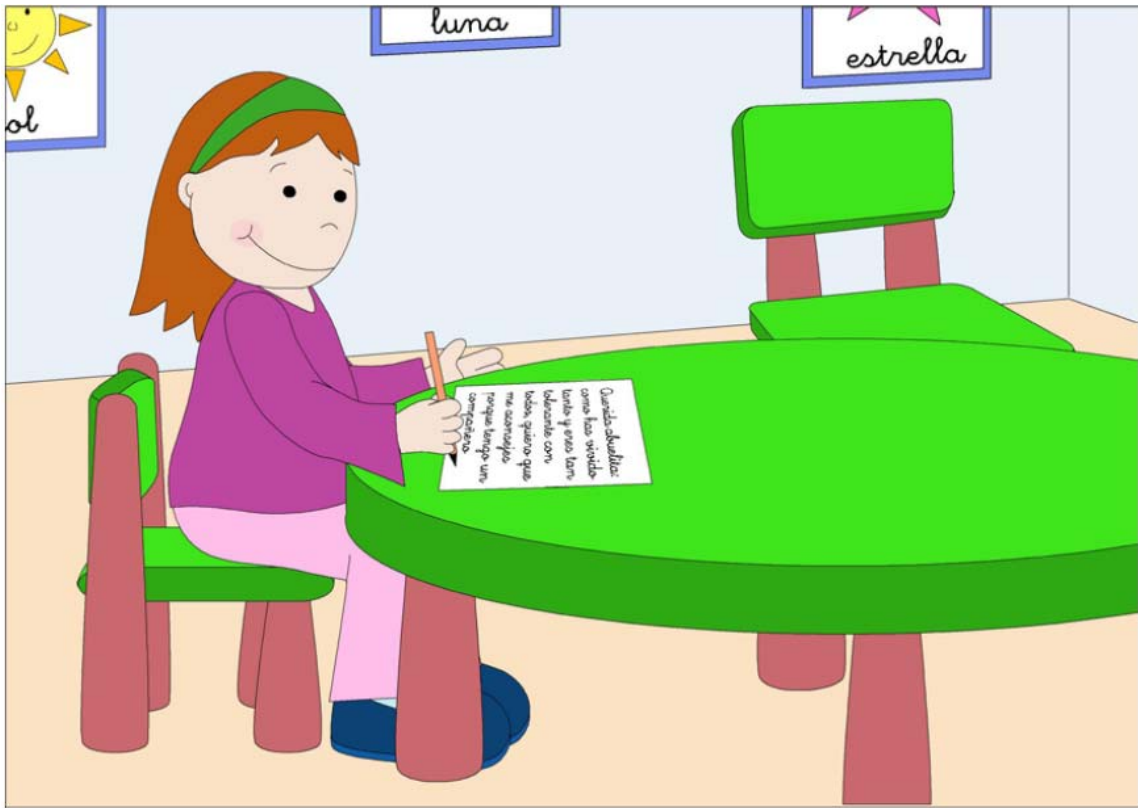
Igra se ponavlja nekoliko puta.

Pravila igre:

- Djeca treba da urade navedene radnje i pokrete.
- Pobjeđuju djeca koja uspiju da pobjegnu psu.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Dobro su odigrali igru.			
Bila im je potrebna pomoć da odigraju igru.			
Shvatili su da pas nije tolerantan zato što nije prihvatio promjenu koju su predložili mačići.			
Iznijeli su svoje mišljenje o toleranciji u igri.			

Aktivnost br. 4 "Pismo za moju baku"

Kratak pregled aktivnosti:

U ovoj aktivnosti djeca izrađuju grupno pismo za baku na temu tolerancije.

Ciljevi:

- Izgraditi kod djece emocije i pozitivna iskustva u vezi sa tolerantnim stavom.

Procedure:

- Razgovor
- Priča

Potrebni materijal:

Papir i olovka za pisanje pisma, velika koverta, poštanske marke.

Razvoj aktivnosti:

Vaspitač(ica) će reći djeci da će pisati pismo jednoj baki zato što su skoro sve bake i djedovi tolerantni prema svojim unucima zbog toga što su, kao što je rekla baka u jednoj od priča, dugo živjeli i imaju veliko iskustvo i znanje.

Vaspitač(ica) kaže da će na papiru zapisivati sve što djeca kažu i daće im uputstva u vezi sa sadržajem pisma.

Kako ćemo početi pismo?

_ Tako je, počecemo pismo pozdravom, kaže vaspitač(ica). "Draga bako".

Vaspitač(ica) kaže djeci da je neophodno da navedu zašto joj pišu. U ovom slučaju to je zato što traže od nje savjet:

"Bako, pošto ti dugo živiš i pošto si tolerantna prema svom unuku i svim ljudima, potreban nam je tvoj savjet – šta da radimo sa jednim netolerantnim djetetom u našoj grupi?"

U tom trenutku vaspitač(ica) dodaje: "Sada je potrebno objasniti baki zašto kažemo da je ovo dijete netolerantno. Sjećate se šta smo pričali o netoleranciji."

"Dijete o kome govorimo je netolerantno zato što nikada ne prihvata tuđe mišljenje. Ako većina djece odluči da ide u zabavište, on hoće da ide negdje drugdje. Ako se igramo, on ne želi da prihvati naša pravila igre. Bez obzira na to, mi, većina djece u grupi, smo tolerantni prema njemu jer se, iako imamo različita mišljenja, prilagodimo njegovim uslovima i ponekad promijenimo svoje planove pa čak i uobičajeni način igre. Ali ne možemo stalno to da radimo. Mislimo da je najbolje rješenje da mu pomognemo da nauči biti tolerantan. Šta nam savjetuješ?"

Nakon što napišu ovaj pasus, vaspitač(ica) treba da kaže:

"Šta treba da kažemo baki na kraju pisma?" _ Tako je, treba da kažemo doviđenja. Zapamtite da treba uvijek da budete zahvalni."

"Draga bako, hvala ti unaprijed, šaljem ti veliki pozdrav, puno poljubaca i ljubavi".

Djeca iz vrtića.

Nakon što zapiše pismo, vaspitač(ica) će ga ponovo pročitati kako bi djeca dala svoje odobrenje i predložiće im da snime pismo kako bi ga mogli poslušati kad god zažele.

Nakon toga, vaspitačica će saviti pismo, staviti ga u kovertu, napisati adresu, a djeca će na kovertu zalijepiti poštanske marke.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Sa uzbuđenjem su učestvovali u aktivnosti.			
Znali su da sročer pismo.			
Bila im je potrebna pomoć da sročer pismo.			
Pokazali su pozitivne emocije tokom aktivnosti.			
Izjasnili su se u prilog tolerantnom ponašanju.			

Aktivnost br. 5 "Imate li problem?"

Kratak pregled aktivnosti:

Aktivnost se sastoji od igre rješavanja problema.

Ciljevi:

- Analizirati s djecom određene probleme u grupi u vezi sa tolerancijom.
- Istaći tolerantno ponašanje u pozitivnom smislu.

Procedure:

- Igra
- Razgovor

Potrebni materijal:

Kasetofon.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Igraćemo igru rješavanja problema.

Vaspitač(ica) će reći djeci da će igrati igru koja se zove "Rješenje problema". U toj igri vaspitač(ica) će iznijeti problem ili neku konfliktnu situaciju koju svi zajedno treba da riješe. Ispričaće sljedeću priču:

"Vlado je dječak koji odlično igra fudbal. Prešao je u novu ekipu koja je već imala utvrđena pravila i svoj način igre, ali on se nije složio sa njima.

Zbog toga je često ulazio u prepirku sa svojim saigračima; ali pošto je dobar fudbaler, trener nije želio da ga izgubi, a to nije željela ni ekipa. Međutim, ako Vlado nastavi po svom i ne promijeni svoj netolerantan stav, oni će ga nažalost morati izbaciti iz ekipe."

Nakon što vaspitač(ica) ispriča ovu situaciju, djeca će slobodno iznositi svoja mišljenja o sukobima koje je pokrenuo Vlado i mogućim rješenjima:

Da li treba Vladu izbaciti iz ekipe ili je bolje da mu svi pomognu da promijeni svoje netolerantno ponašanje?

Vaspitač(ica) će zapisivati dječje odgovore.

Drugi dio

U prvom dijelu igre, vaspitačica će predstaviti problem koji nema veze s grupom, ali koji će poslužiti kao uvod kako bi kasnije mogla da analizira neke stvarne probleme koji eventualno postoje u grupi.

Ovo će stvoriti priliku da se među djecom u grupi izgradi neophodno povjerenje kako bi kasnije mogla da analiziraju i diskutuju o eventualnim stvarnim problemima. Sve ovo mora da bude u kontekstu vrijednosti koju trenutno obrađujemo, a to je tolerancija.

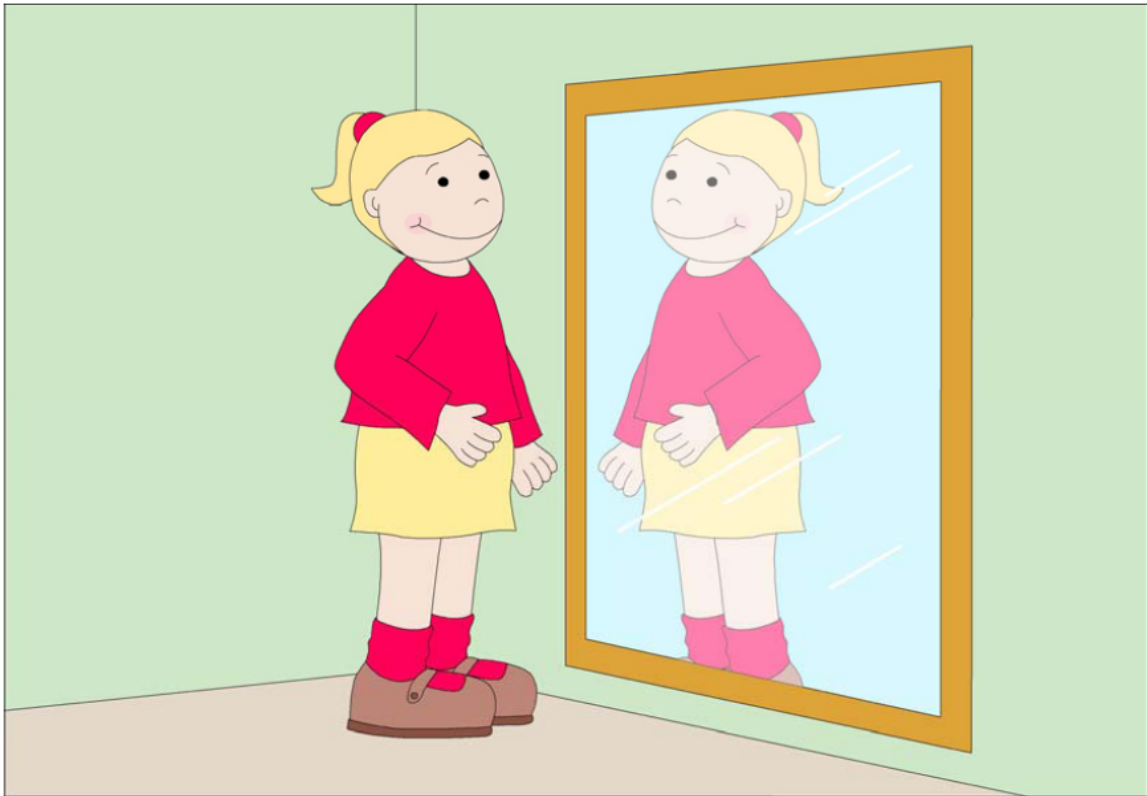
Vaspitač(ica) će reći djeci: "Sada ćemo analizirati da li u našoj grupi ima nekih problema".

Vaspitač(ica) će taktično iskoristiti ovu priliku da riješi probleme koje grupa eventualno ima u vezi sa tolerancijom.

Glavni cilj ove analize je da pomogne grupi da riješi svoje probleme. Vaspitač(ica) treba da govori sa taktom kako se niko od djece ne bi našao uvrijeđenim.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Članovi grupe su dobro analizirali toleranciju.			
Bila im je potrebna pomoć kako bi dobro analizirali toleranciju.			
Bili su u stanju da detektuju određene neriješene probleme u grupi.			
Ponudili su realistična rješenja.			

Aktivnost br. 6
Iskustvo od ključnog značaja za ocjenu bloka
"Kakav/kakva sam ja?"

Kratak pregled aktivnosti:

U ovoj aktivnosti djeca će, prateći uputstva vaspitačice, ocjenjivati sopstveno ponašanje u pogledu tolerantnosti. Ova aktivnost može poslužiti za ocjenu bloka.

Ciljevi:

- Utvrditi da li djeca mogu da ocijene sopstveno ponašanje u pogledu tolerantnosti.
- Utvrditi u kojoj mjeri su tolerantni prema ponašanju drugih.

Procedure:

- Analiza
- Sinteza
- Razgovor

Potrebni materijal:

Kasetofon.

Razvoj aktivnosti:

Vaspitač(ica) podsjeća djecu šta su čuli o toleranciji u prethodnim aktivnostima i pita ih da usmeno opišu svoje ponašanje kako bi se utvrdilo da li su tolerantni.

Kao pomoć daje im prijedlog o čemu mogu da govore:

1. Da li u igri ili ostalim aktivnostima sa prijateljima iz naselja u kom žive ili sa drugarima iz vrtića poštuju način igre i pravila koja su uspostavili drugi, ili pak nastoje da nametnu sopstveno mišljenje.
2. Da li, kada grupa nešto odluči, poštuju mišljenje većine iako im se ne sviđa da to rade onako kako to drugari žele ili kako su utvrdili da treba da se radi.

Glavni cilj ove analize je da se pomogne djeci kojima je potrebna pomoć. Vaspitač(ica) treba da postupa taktično kako se nijedno dijete ne bi uznemirilo.

Vaspitačica će zapisivati kako su djeca ocijenila sama sebe kako bi kasnije mogla da analizira šta je svako pojedinačno dijete reklo. Na taj način će moći da utvrdi u kojoj mjeri su djeca usvojila tolerantno ponašanje prema drugim članovima grupe.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Znali su da ocijene sopstveno ponašanje u kontekstu tolerantnosti.			
Bila im je potrebna pomoć kako bi ocijenili sopstveno ponašanje u kontekstu tolerantnosti.			
Pristali su da promijene svoje netolerantno ponašanje.			
Smatraju netolerantnost negativnom osobinom.			
Pokazali su u svom svakodnevnom životu da su usvojili tolerantno ponašanje.			